

ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии шурои диссертациони 6D.KOA-068-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон оид ба диссертатсияи Зоитова Моҳира Маҳмадҷусуфовна “Таҳлили лингвистии ҳайати лексикии” Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик”-и Садриддин Айни” барои дарёфти дараҷаи илми номзоди илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ

Диссертатсияи номзодии Зоитова Моҳира Маҳмадҷусуфовна ба таҳлили лингвистии ҳайати лексикии” Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик”-и Садриддин Айни”, ки яке аз масъалаҳои муҳимму рӯзмарра ва нисбатан мураккаби забоншиносии муосир маҳсуб мешавад, бахшида шудааст. Муҳаққиқ кӯшиш намудааст, ки бо истифода аз сарчашма ва манбаъҳои фаровони таҳқиқ ва қорҳои илми муҳаққиқони ватанию хориҷӣ хусусиятҳои услубию маъниофарини устод Садриддин Айниро дар тартиб додани луғати нимтафсилии забони тоҷикӣ мавриди таҳқиқи хоса қарор бидиҳад. Аз рӯи нишондоди сарчашмаҳо маълум мешавад, ки саҳми забоншиносон ва мутафаккирони классики тоҷик дар сомон додани фарҳангҳои тафсилӣ ва нимтафсилӣ назаррас будааст. Омӯзишу баррасии забони асарҳои гаронарзиши онҳо яке аз вазифаҳои муҳим ва мубрами забоншиносии муосири тоҷик маҳсуб мешавад.

Истиқлолият барои таҷдиди арзишҳои миллӣ ва махсусан, посдорӣ асолати забони миллӣ имкониятҳои бесобиқаеро фароҳам овард, ки дар заминаи он илми забоншиносии тоҷик хеле пеш рафт ва ташаккул ёфт. Аз ин ҷост, ки намунаи беҳтарини асарҳои адибон ва нависандагони гузашта ва муосири тоҷик нуқтасанҷона таҳрир шуда, дубора ба нашр расидаанд ва дастраси хонандагони сершумори худ гаштанд, ки онҳо саршори ғизои маънавӣ ҳастанд.

Забоншиносии тоҷик дар баробари риштаҳои дигари илмӣ дар самтҳои мубрами таҳқиқу пажӯҳиш, аз ҷумла, дар самти этимологияи калима ва сермаъноии онҳо рушд карда истодааст. Ба ин васила, вижагиҳои мухталифи лингвистии асарҳои бадеӣ ва тарзи баёни онҳо аз тарафи олимону забоншиносон мавриди таҳқиқу омӯзиши амиқ қарор гирифтааст. Дар ин замина, баррасии таҳлили лингвистии ҳайати лексикии” Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик”-и Садриддин Айни” аз самтҳои назаррас ва қобили қабул муаррифӣ мешавад. Таҳлилу таҳқиқи масъалаҳои муҳимму афзалиятноки фарҳангшиноширо таҳрири адабӣ яке аз ҷанбаҳои арзишманд маҳсуб ёфта, муҳаққиқонро водор месозад, ки дар заминаи собиқаи таърихӣ ва дастовардҳои муҳим ба пажӯҳиши лингвистии луғатҳои этимологӣ сайёра кӯшиш намоянд. Дар ин раванд дар илми забоншиносии муосири тоҷик низ таҳлилу баррасӣ намудани маъноҳои гуногуни вожаҳо яке аз вазифаҳои аввалиндараҷаи олимону муҳаққиқони ватанию хориҷӣ ба шумор меравад.

Мубрамияти мавзӯ дар он зоҳир мегардад, ки дар фарҳанги мавриди

назар калимаҳое тафсир шуданд, аз забони адабиёти классикӣ ва забони зиндаи халқ маншаъ мегиранд, вале то имрӯз доир ба ин луғатнома ва масъалаҳои муҳимми лингвистии он кори мукаммали диссертатсионие арзи вучуд накардааст ва диссертатсияи мазкур дар ин ҷабҳа кӯшиши аввалин аст. Аз ин рӯ, диссертант кӯшиш намудааст, ки хусусиятҳои фардӣ лингвистии ҳар вожаро баррасӣ намуда, баромади таърихӣ ва ё этимологияи калимаҳоро аз сарчашмаҳо аниқ намояд ва дар омӯзишу таҳқиқи фарҳангшиносӣ ва ҳусни баён то дараҷае саҳмгузор бошад. Инчунин нишон додани имконоти истифодаи истилоҳоти соҳавии дар он тафсиршуда барои марҳилаи кунунии забони адабии тоҷикӣ аҳаммияти калони илмӣ дорад.

Дар ин рисолааш муҳаккиқ Зоитова Моҳира Маҳмадҷусуфовна унсурҳои луғавии ҳайати лексикии "Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик"-и Садриддин Айнӣ"-ро таҳлили лингвистӣ намуда, саҳми устодро дар таҳлилу таҳқиқи ҳар вожа, ки басо мӯшикофона ва бо як масъулияти баланд сурат гирифтааст, ба риштаи таҳқиқ кашидааст.

Ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқи диссертатсияи мавриди назар баррасӣ ва таҳқиқи ҷанбаҳои гуногуни маъноии ҳар як калима дар ҳайати лексикии "Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик"-и Садриддин Айнӣ"-маҳсуб мешавад, зеро хизмати устод Айнӣ ба он андозае, ки дар рушду камоли забони адабии тоҷик, саҳмгузор буд, то ба имрӯз ба таври мукамал арёбӣ нашудааст. Инчунин яке аз ҳадафҳои асосии кори диссертатсионӣ нишон додани роҳҳои калимасозии луғатнома буда, сохтори вожаҳои сохта ва мураккаби луғатномаро фаро мегирад.

Навгони таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки бори нахуст фаъолияти фарҳангшиносии устод Садриддин Айнӣ дар заминаи осори адабиёти классикӣ ва муосир, меъёрҳои забони тоҷикӣ, вижаҳои лингвистӣ ва тафсири ҳайати лексикии асарҳои адибони классик ба таври пурра ва мукамал дар фарҳанги нимтафсилии мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст. Бинобар ин, рисолаи мазкур кори муҳим ва айнизамонӣ буда, дорои арзиши баланд аст. Мавриди зикр аст, ки таҳқиқоти диссертатсионии мавриди назар бо барнома ва мавзӯҳои илмии даврони муосир робита дошта, ҷиҳати тадриси фанҳои лексикология, фразеология, ҳусни баён, таърихи забони тоҷикӣ, назарияи забон ҳамчун маводи ёрирасон кӯмак карда метавонад.

Диссертатсия ба талаботи банди 31-33-и "Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон" аз 30-июни соли 2021, таҳти №287 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Диссертатсия аз тарафи муаллиф навишта шуда, дорои мазмуну мундариҷаи ягона мебошад. Натиҷа ва нуктаҳои илмии барои Ҷумҳурияи Тоҷикистон пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Мавзуъ ва мазмуни таҳқиқоти диссертатсионӣ ба шиносномаи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ мувофиқат мекунад.

Натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқ ва тавсияҳои муаллиф дар **8 мақола, аз ҷумла 4-тои он** дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи КОА-и назди Президенти ҶТ ва КОА ФР нашр шудаанд ва феҳристи он дар охири автореферат оварда шудааст, инъикос ёфтанд. Мақолаҳои чопшудаи унвонҷӯ ва теъдоди онҳо фарогири мазмуну муҳтавои диссертатсия буда, ба талаботи банди 34-35-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

Дар диссертатсияи мавриди назар истифодаи мавод бидуни ишора ба муаллиф, ё маъхаз ба назар намерасад. Ин аз риоя шудани банди 37-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” гувоҳӣ медиҳад.

Дар хулосаи диссертатсия, дастовардҳои таҳқиқ ва моҳияти масъалаҳои меҳварӣ зикр ёфта, дурнамоии кори диссертатсионӣ таъйин шудааст. Аҳаммияти таҳқиқ, навгониҳои илмии диссертатсия ва арзиши амалии онро ба назар гирифта, комиссияи экспертӣ ба чунин хулоса омад, ки диссертатсияи номзадии Зоитова Моҳира Маҳмадҷусуфовна “Таҳлили лингвистии ҳаёати лексикӣ” Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик”-и Садриддин Айнӣ” таҳқиқоти анҷомёфта буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст ва онро барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01. - Забони тоҷикӣ пешниҳод кардан мумкин аст.

Комиссияи экспертӣ дар асоси банди 60-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, пешниҳод менамояд:

1. Диссертатсияи Зоитова Моҳира Маҳмадҷусуфовна “Таҳлили лингвистии ҳаёати лексикӣ” Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик”-и Садриддин Айнӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01. - Забони тоҷикӣ, ки дар ҷаласаи Шурои диссертатсионии 6D.КОА-068-и назди Шурои диссертатсионии 6D.КОА-068-и Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон тариқи овоздиҳии ошкоро ба ҳимоя қабул карда шудааст, барои ҳимоя пениҳод карда шавад.

Комиссияи экспертӣ муҳаққиқони зеринро, ки корҳои илмӣ – таҳқиқотиашон ба ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ мувофиқат мекунад, ба ҳайси муқарризи расмӣ тавсия медиҳад:

1. Шафоатов Азал Нусратович - доктори илми филология, мудири кафедраи забони тоҷикӣ Донишқадаи тарбияи ҷисмонӣ Тоҷикистон ба номи Саидмумин Раҳимов;

2. Амлоев Аминҷон Ятимович - номзади илми филология, муаллими калони кафедраи забони тоҷикӣ факултети филологияи рус, журналистика ва медиатехнологияи Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон;

3. **Ба сифати муассисаи пешбар:** Донишгоҳи миллии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад.

4. Барои гузоштани эълони ҳимоя матни диссертатсия ва автореферати он дар сомонаҳои Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шавад.

5. Барои чопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис ва ирсол гардидани он ба суроғаҳои таъйиншуда иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи эксперти:

доктори илми филология, профессор,
узви Шурои диссертатсионӣ Гадоев Н.

Узви комиссияи эксперти:

доктори илми филология, профессор,
узви Шурои диссертатсионӣ Нозимов А. А.

Узви комиссияи эксперти:

доктори илми филология, профессор,
узви Шурои диссертатсионӣ Мухторов З. М.

“09” декабри соли 2023

